

Marijan BRADANOVIĆ – Danijel CIKOVIĆ

Crkva Sv. Lovre izvan krčkih gradskih zidina¹

Izv. prof. dr. sc. Marijan BRADANOVIĆ
Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci
Odsjek za povijest umjetnosti
Sveučilišna avenija 4, Rijeka
mbradanovic@ffri.hr

Danijel CIKOVIĆ, prof.
Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci
Odsjek za povijest umjetnosti – vanjski suradnik
Sveučilišna avenija 4, Rijeka
dcikovic@ffri.hr

UDK 726.54(497.5 Krk)
Izvorni znanstveni članak

U radu se raspravlja o crkvi Sv. Lovre i pripadajućem benediktinskom samostanskom kompleksu, nekoć smještenima na zapadnom prilazu glavnim vratima grada Krka, antičkog Curicumama, na prostoru zapadne antičke gradske nekropole i neposredno nad gradskom lukom. Na temelju arhivskih vijesti i malobrojnih, ali atraktivnih terenskih preostataka, donose se pretpostavke o izgledu crkve. Par višekratno dislociranih granitnih stupova povezuje se s parom kapitela, sve zajedno s arhivskim vijestima o dvama naročito „lijepim“ stupovima koji su resili prostor svetišta trobrodne crkve Sv. Lovre.

Gljučne riječi: Krk, benediktinski samostani, crkva Sv. Lovre, skulptura.

1 Rad je prethodno bio objavljen na engleskom jeziku: Marijan BRADANOVIĆ – Danijel CIKOVIĆ, The Church of St. Lawrence Outside the Town Walls of Krk, *Hortus artium medievalium – journal of the International Research Center for Late Antiquity and Middle Ages* 19 (2013): 183-196.

Nekoliko zapažanja o neistraženoj benediktinskoj baštini sjevernog Jadrana

Na prvi pogled dobro znana i istražena tema benediktinske prisutnosti na sjevernom Jadranu krije još brojna iznenađenja poput značajne, a dosad nedovoljno obrađene epizode o pavlinima Istarsko-primorske pavlinske provincije koji su, baš kao i franjevci, na području kvarnerskih otoka sustavno preuzimali zamrle benediktinske samostanske cjeline.² Potencijal kontinuiteta imaju vinodolski redovnički lokaliteti pa je tako, primjerice, kod glasovitog franjevačkog hodočasničkog svetišta na Trsatu značajnu ulogu moralo odigrati tipično feudalno obilježavanje granice kopnenog posjeda knezova Krčkih, no radilo se o terenu stoljećima povezanom s obližnjom uvalom Martinšćica i uzvisinom Solin uz koje se vezuju vijesti³ o postojanju benediktinskog samostana. Budući da preciznija ubikacija benediktinskih zdanja i posjeda u Vinodolu još ni izbliza nije definirana, valja naglasiti da važan potencijal u tom smislu imaju upravo nekadašnji pavlinski samostani na ušću rijeke Dubračine, na području antičkog naselja *Ad Turres*, tj. u današnjoj Crikvenici, kao i podno Novoga. Tijekom razvijenog srednjeg vijeka u procesima urbanizacije Vinodola veliku je ulogu odigrao otok Krk knezova Krčkih, od kopna odijeljen samo uskim Vinodolskim kanalom. Nesumnjiva je tako povezanost sjevernokrčkih kašтеля s naseljima koja su im bila izravan pandan u Vinodolu, osobito Dobrinja i Crikvenice, tj. Kotora i Grižana te Vrbnika i Novog, pa su tako i spomenuti pavlinski samostani užeg područja srednjovjekovnog Vinodola prije kasno-srednjovjekovnog, pavlinskog života, koji također potaknuše knezovi Krčki,

2 Do danas je, ponajprije zbog evidentnih materijalnih ostataka iz razdoblja razvijena srednjovjekovlja, u tom smislu tako ostao najpoznatiji primjer samostana Sv. Petra u Šumi, iako je pavlinima pripao tek 1459. (ili 1460.) godine. Donedavno je bilo zanemareno da njemu nadređeni i znatno stariji pavlinski samostan Bl. Dj. Marije na Čepičkom jezeru, s dokumentiranom nazočnošću pavlina od 1395. godine, valja povezati s viješću o postojanju jednog benediktinskog samostana „između Labina i Kožljaka“, dakle na posve odgovarajućoj poziciji, a temu o benediktincima kao čuvarima kontinuiteta iz razdoblja kasne antike u srednji vijek ondje potkrepljuju novi nalazi predromaničke dekorativne plastike. Usp. OSTOJIĆ 1965, 133; BRADANOVIĆ 2012, 191-207.

3 OSTOJIĆ 1964, 211-212.

možda u pretpostavljenim benediktinskim posjedima s crkvama na dobrinjskom području⁴ i Sv. Nikole u predjelu Ogrul pokraj Vrbnika imali ne samo geografske pandane.⁵

Nova saznanja o benediktinskim samostanima na otoku Krku

Brojnost benediktinskih samostana na otoku Krku odavno je prepoznata i isticana u znanosti,⁶ kao i kontinuitet samostana Sv. Nikole pokraj Omišlja sa slavenskom liturgijom, koji je odražavao specifičnost masovne slavenske kolonizacije sjevernih dijelova otoka Krka na kojima se razvijaju srednjovjekovna naselja – kašteli Omišalj, Dobrinj, Vrbnik i Baška.⁷ Njemu, tj. njegovoj vjerojatnoj sekundarnoj, a sigurno posljednjoj lokaciji, možda zaposjednutoj tek u vrijeme razvijenoga srednjeg vijeka, danas zahvaljujući detaljnom poznavanju Katastra Franje I., poduhvatu koji je 1821. godine sustavno grafički dokumentirao cjelokupno područje otoka Krka, znamo i točnu lokaciju, na mjestu današnjeg omišaljskog parka, nadomak nekadašnjeg područja danas znatno šireg naselja i na putu koji preko Omišaljskog zaljeva teče do uvale Sepen s

-
- 4 O mjestu iznad Zaljeva Soline pokraj Dobrinja kao mogućem benediktinskom posjedu usp. OSTOJIĆ 1964, 192; 1970, 235-253. Prenoseći vijest iz rukopisa krčkog svećenika i povjesničara – amatera Ivana Feretića (1769. – 1839.) ostatke jedne tamošnje crkve proglašava Sv. Nikolom, naglašavajući da je bila u posjedu benediktinskoga samostana Sv. Nikole iz Omišlja. Usp. MILČETIĆ 1884, 53, donosi vijest o mogućem benediktinskom samostanu Sv. Petra. D. Zelić prenosi vijesti o većoj rustičkoj vili s kontinuitetom u razdoblju ranoga kršćanstva na čijim temeljima nastaje benediktinski samostan Sv. Ivana (ZELIĆ 1992, 74-75). Riječ je o nizu lokaliteta u prstenu uokolo Zaljeva Soline, nekima sa, u međuvremenu, dokumentiranim nalazima ranosrednjovjekovne skulpture, logičnom području kontinuiteta zbog najveće gustoće nalaza iz razdoblja antike na Dobrinjštini, no bez povijesnoga uporišta o egzistenciji benediktinske zajednice, osim spomenutih posjedovnih veza.
 - 5 OSTOJIĆ 1964, 192-193; ZELIĆ 1992, 82; STARAC 2002, 44-45. O bliskim vezama krčke i vinodolske obale u razdoblju antike usp. STARAC 2001; LIPOVAC-VRKLJAN 2011, 88-92; 2008, 3-18. Izrazite paralele postoje i u kasnoantičkom te ranobizantskom razdoblju, osobito kod fortifikacija, primjerice utvrde Lopar pokraj Novoga te ovom vinodolskom utvrđenom lokalitetu sučelice smještenih zidina utvrđenoga kasnoantičkoga naselja na poluotoku Glavina pokraj Vrbnika. Usp. BRADANOVIĆ 2012, 61-80.
 - 6 Dobrim dijelom razlozi su počivali na okolnosti da je bila riječ o velikom, poljodjelski bogatom otoku s jakim kontinuitetom antičke tradicije. Razlike takvih u suštini „kopnenih“ lokaliteta na velikim otocima i onih na pučinskim otočićima naglasio je M. Jurković u diskusiji simpozija „Redovništvo na otocima od 4. do 11. stoljeća“, 24. – 27. V. 2012. Isti je autor najsvježije sinteze o ovoj temi. Usp. JURKOVIĆ 2008, 7-30.
 - 7 OSTOJIĆ 1964, 185-186. Usp. SKOK 1950, 17-35; ŠIMUNOVIĆ 1986, 59-76.

ostacima ranokršćanske crkve smještene na široj podlozi nekadašnje nekropole, nadomak antičkoga grada *Fulfinuma* (*municipium Flavium Fulfinum*), kao i njoj obližnjim ostacima predromaničke adaptacije antičkih termi na lokalitetu Okladi, poduzete za potrebe smještaja manje crkve, prikladnije za održavanje u ranosrednjovjekovnom razdoblju.⁸ Pitanje srednjovjekovnoga razgraničenja Krka i Omišlja, tj. nekadašnjih područja *Curicuma* i *Fulfinuma*, povezano je s viješću o Omišljanima Dedohi i Radoslavu koji - slijedeći savjet krčkoga kneza Dujma - padanskim benediktincima daruju crkvu Sv. Martina i kapelu Sv. Apolinara, gdje vjerojatno nije bila riječ o osnivanju samostana nego o darivanju posjeda.⁹ O mogućim benediktinskim posjedima na području Dobrinja i Vrbnika već je bilo riječi, a složeno i iznimno važno pitanje kontinuiteta od antike do srednjega vijeka, od ostalih dijelova otoka gorjem izoliranoga i prema Senju na susjednom kopnu izrazito orijentiranoga, plodnoga bašćanskoga područja, s benediktinskim samostanom Sv. Lucije, sada ćemo ostaviti po strani.¹⁰ Znatno više danas znamo o benediktinskim samostanima na području samoga grada Krka. Ponajprije istaknimo onaj ladanjski, na otočiću Košljunu, u Puntarskoj uvali. Zahvaljujući arheološkom istraživanju provedenom krajem prošlog stoljeća, pouzdano je utvrđeno da se upravo podno jednobrodne franjevačke crkve podignute početkom 16. stoljeća nekoć prostirala tipska benediktinska sakralna gradnja razdijeljena u tri broda i zaključena s tri izbočene polukružne apside.¹¹ Pretpostavljamo stoga da je manje sakralno zdanje na otočiću, koje flankira južnu stranu klaustura a nosi titular sv. Bernardina te je prema tradiciji bilo prvotna, benediktinska crkva, nasuprot koje, priča nam dalje kazuje, franjevci izgradiše posve novu (što je arheološko istraživanje opovrgnulo), sukladno svojem imenu ipak ponajprije gotička gradnja vezana

8 O jakoj tradiciji postojanja ranijeg benediktinskog samostana na Mirinama, zbog koje je u literaturi bio zanemaren skromni benediktinski sklop nadomak samog naselja usp. OSTOJIĆ 1964, 185-189. Usp. JURKOVIĆ 1990, 132-133; 2008, 24. O ranokršćanskoj, a zatim i nalazu ranosrednjovjekovne crkve na Mirinama i Okladima u uvali Sepen usp. CHEVALIER 1995; NOVAK – BROŽIĆ 1996, 29-54; NOVAK 1999, 119-132; 2011, 22-92.

9 CD II, 77 /br./, 75-76; OSTOJIĆ 1964, 190-192; JURKOVIĆ 1990, 129-130; 2008, 20 (opsežnije se referirajući na jasnu namjeru dovođenja reformiranog redovništva). Usp. NOVAK 2011, 110-111.

10 Navodimo ključne novije rasprave iz domene povijesti umjetnosti i arheologije: JURKOVIĆ 1990, 155-190; 2008, 24-26; ZELIĆ 1993, 7-17; STARAC 1996, 137-142; VEŽIĆ 2000, 165-186; JAKŠIĆ – NOVAK 2009, 403-410.

11 GIACONI 1993, 145-150; LIPOVAC-VRKLJAN 1993, 131-144.

uz tada vrlo aktualno promicanje svečeva kulta, koju valja povezati uz vrijeme oko polovice 15. stoljeća, tj. vrijeme kada franjevci zaposjednuše dotad benediktinsko zdanje.¹² Preostala dva kapitela kolonade, koji se čuvaju u klausturu i pred ulazom u glavnu crkvu Marijina Navještenja, svjedoče o romaničkoj fazi utvrđenoj arheološkim istraživanjem. Nedavni nalaz ranosrednjovjekovnoga spolija zasad je prerano predstaviti jasnom potvrdom inače očekivanoga kontinuiteta kulturnoga mjesta na toj lokaciji.¹³

Još su zanimljivija urbana benediktinska zdanja, tj. ona smještena unutar samih zidina grada Krka. Najbolje je sačuvana nekadašnja samostanska crkva Sv. Mihovila smještena podno sjevernih gradskih vrata. I tu je riječ o trobrodnoj crkvi koja je nekoć bila zaključena s tri polukružno opisane apside, od kojih je danas preostala samo glavna, no i temelji bočnih jasno su vidljivi nakon provedenog arheološkog zahvata. Osobito je na njoj važan epigrafski natpis lunete portala, dislocirane i prezentirane u crkvenoj unutrašnjosti, koji kao inicijatora graditeljskog poduhvata spominje prezbitera Bonusa.¹⁴ Danas znamo da se benediktinska crkva Sv. Ivana, koju su crkveni povjesničari uporno nastojali smjestiti na područje sjeverno od grada, izvan gradskih zidina,¹⁵ u stvari prostire u strukturama i podno gotičke franjevačke crkve Sv. Franje,¹⁶ po svojoj prilici podignute u prvoj polovici 14. stoljeća, a produljene koncem 15. stoljeća. Uz spolije, od kojih je najznatnija nedavno pronađena ploča s natpisom,

12 O samostanskoj arhitekturi 15. i ranog 16. st. na otoku pa i specifičnoj radionici koja je gradila košljunsku crkvu Sv. Bernardina, usp. BRADANOVIĆ 2011, 231-254.

13 JARAK 2007, 429-435. Kontinuitet naseljenosti otočića iz razdoblja kasne antike je neosporan. Pitanje izvorne pozicije predromaničkog ulomka ugrađenog u košljunski zvonik iz 17. stoljeća Jarak ostavlja otvorenim, dopuštajući mogućnost da je kao građevni materijal donesen na otok. U samostanskoj zbirci čuva se par ranokršćanskih kapitela, kao i par kubičnih romaničkih kapitela ukrašenih standardnim zoomorfnim i vegetabilnim ornamentom, no kod ovih eksponata treba biti posebno oprezan (osobito kod dimenzijama malih mramornih ranokršćanskih kapitela) zbog stoljetnoga običaja mjesnog pučanstva, ne samo obližnjeg naselja Punat nego i samoga grada Krka, na čijem se teritoriju samostan i danas nalazi, da se franjevcima donose i darivaju pronađene starine. Objavu ovog materijala priprema R. Starac. Za spomenute karakteristične romaničke kapitele Jurković pretpostavlja da su bili dijelom inventara benediktinske košljunske crkve utvrđene arheološkim i konzervatorskim zahvatom (JURKOVIĆ 2008, 23).

14 JURKOVIĆ 1990, 151-155; 1993, 177-183; 2008, 21-22.

15 BOLONIĆ – ŽIC-ROKOV 1977, 280-281.

16 Takav je smještaj, tj. franjevačko preuzimanje benediktinske crkve dobro naslutio već Vj. Štefanić (1936, 21). Opsežno o krčkom biskupu Ivanu kao investitoru ove crkve i prisutnosti reformiranih benediktinaca na otoku v. JURKOVIĆ 1990, 127-131; 2008, 20-21.

koja kao investitore gradnje identificira svećenika Ivana, vjerojatno kasnijeg istoimenog krčkog biskupa i njegovu sestru Veru,¹⁷ najjasnije o tome svjedoči sjeverni zid franjevačke crkve, zidan na romanički način, pravilno uslojenim i izduženim priklesanim lomljencem, sasvim različito od većih klesanaca kojima su crkvu gradili gotički majstori i oni koji su ih pri produženju koncem 15. stoljeća oponašali.¹⁸ Opsežni radovi provođeni na samostanskom sklopu ženskoga benediktinskog samostana Gospe od Anđela, nažalost izvedeni bez arheološkog sondiranja, a dijelom i bez ikakva konzervatorskog nadzora, ipak iznjedriše značajne dokaze kontinuiteta kulturnoga mjesta, ukazavši na to da se pod klasicističkom i kasnobaroknom ljušturom krije gotovo posve sačuvano renesansno zdanje s početka 16. stoljeća i nizom sekundarno iskorištenih elemenata dekorativne plastike koji upućuje na dulji kontinuitet - od romaničkoga reljefa križa ugrađenog u zabat pročelja koji izgleda kao da je nekoć pripadao luneti portala, zatim romaničkoga reljefa koji prikazuje arkandela Mihovila ugrađenog u zidu samostanskog dvorišta do fragmenta predromaničke grede ukrašene kukama i troprutom pletenicom. Zbog izostanka konzervatorskog nadzora uskraćeni smo, nažalost, za kontekst dijela tih nalaza.

Krčki benediktinski samostan Sv. Lovre

Po svoj prilici najzagonetniji krčki benediktinski lokalitet onaj je Sv. Lovre nadomak zapadnih gradskih zidina (**sl. 1**). Od njega su nam danas preostali samo skromni ostaci dobrim dijelom presloženoga ziđa, građenoga priklesanim lomljencem. Nalaze se unutar vrtne, dijelom parkovno obrađene okućnice kuće Schinigoj, u drugoj polovici 19. stoljeća podignutoga suburbanog zdanja, kasnije proširivanog, a smještenog na periferiji povijesnog središta grada Krka (**sl. 2**). Ondje su recentno bili korišteni za izgradnju cisterne, kao podzid

17 O nalazu natpisa i njegovoj interpretaciji usp. STARAC 2008, 265-268; MATIJEVIĆ SOKOL 2011, 739-757.

18 Dok se franjevački vrt proteže uz sjeverozapadne gradske zidine, na suprotnoj strani u neposrednoj blizini i sučelice svetištu Sv. Franje nalazi se ograđeni prostor uz sjeveroistočne zidine na kojem se pružao nekadašnji samostan Sv. Mihovila. Ondje se među raznim kamenim ulomcima ističu dva veća romanička impost-kapitela ukrašena romaničkim vegetabilnim i geometrijskim motivima. Prema oblikovanju može se zaključiti da su vjerojatno podržavali trijumfalni luk neke crkve, možda upravo Sv. Ivana, s obzirom na to da je njegovo svetište moralo biti razgrađeno pri podizanju novog, franjevačkog, s gotičkim trijumfalnim lukom i križno-rebrastim svodom.

Sl. 1. Grad Krk, pogled sa zapada, u prvom planu strelicom je označena lokacija crkve Sv. Lovre (foto: P. Trinajstić, 2005.)

Sl. 2. Grad Krk, kuća Schinigoj, pogled na istočnu fasadu ispred koje se kriju arheološki ostaci crkve Sv. Lovre, Fototeka Ministarstva kulture, Uprave za zaštitu kulturne baštine, Konzervatorskog odjela u Rijeci (foto: D. Krizmanić, 2012.)

Sl. 3. Grad Krk, podzid cisterne kuće Scinigoj, sa spolijem, Fototeka Ministarstva kulture, Uprave za zaštitu kulturne baštine, Konzervatorskog odjela u Rijeci (foto: Josip Vranić, 1959.)

terasaste parcele i za podizanje improviziranih vrtnih spremišta za alat, praonice i sličnih aneksa stambene zgrade. U podzidu cisterne ugrađeni su spoliji, jedan fragment antičkoga reljefa koji je vjerojatno pripadao nadgrobnjoj steli, sarkofagu ili nekom frizu,¹⁹ zatim barokni grb s inicijalima P. G. M. i datacijom u 1776. godinu, unutar štita obrubljenog volutama i fragment predromaničke grede ukrašene motivom učvorenih kružnica (sl. 3.). Izvori kasnog srednjeg i ranog novog vijeka krčku benediktinsku crkvu Sv. Lovre spominju u kontekstu poljane pokraj Velikih gradskih vrata i nad gradskom lukom gdje se nalazila. Ona je zbog srednjovjekovne tradicije igrala veliku ulogu u životu grada jer ondje se upravo na blagdan Sv. Lovre odvijao glavni gradski sajam s procesijom u kojoj su sudjelovali predstavnici grada i svih krčkih kaštela. Ondje se nalazila i berlina na kojoj su mučeni osuđenici, a glasoviti je diplomat i jedan od

.....
 19 Na pomoći u interpretaciji ovog reljefa zahvaljujemo Matiji Makarunu.

najranijih providura otoka Krka Antonio Vinciguerra koncem 15. stoljeća čitav taj prostor planirao regulirati prema tipično mletačkom ukusu, podizanjem nekog (možda antičkog?) stupa koji se ondje očito polegnut već nalazio, nad kojim je, posve očekivano, trebalo postaviti skulpturu krilatog lava sv. Marka. Tada već opustjeli samostan, koji je dijelio sudbinu drugih, zamirućih ili već zamrlih benediktinskih cjelina na otoku Krku, providur je nakon smrti tadašnjega opata planirao pretvoriti u hospital.²⁰ Smještaj crkve ipak ponajprije treba tumačiti u vezi s protoantičkom i antičkom nekropolom koja se prostirala ondje, izvan gradskih zidina i duž obalnog puta koji je sa zapada prilazio gradu.²¹ Nešto južnije, u neposrednoj blizini kompleksa, nalazi se vrelo vode, dobro znano iz mletačkih izvješća o pogodnostima krčke luke.²²

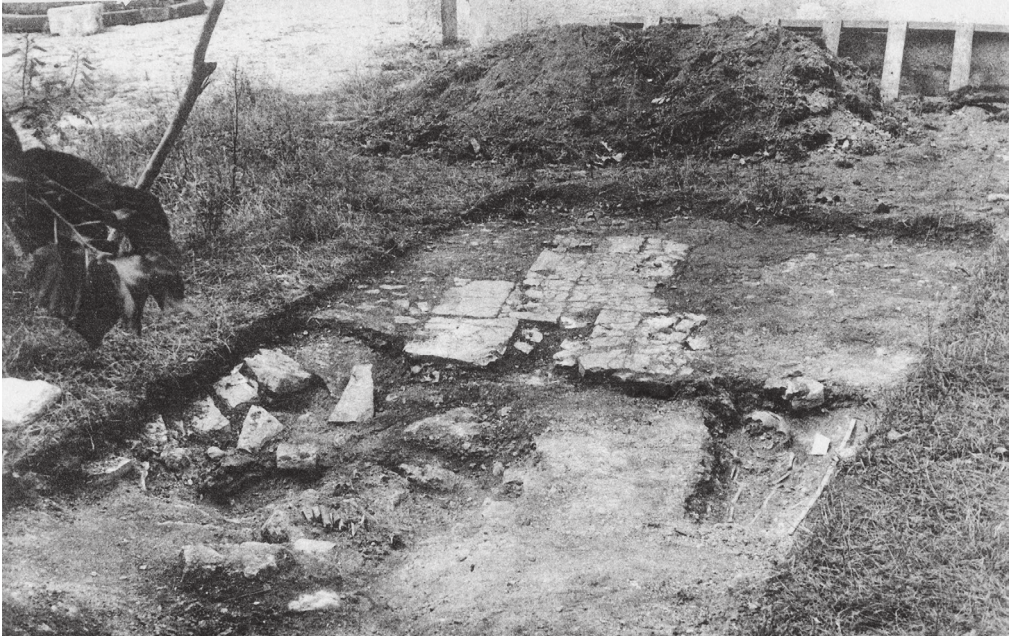
Još 1875. godine Crnčić je pretpostavio da s ove crkve potječe tzv. Krčki natpis, srednjovjekovni epigrafski spomenik pisan oblom glagoljicom, koji je - kako je i sam odmah primijetio - u očito sekundarnoj poziciji uočio na pročelju kuće u vlasništvu Krčke biskupije, smještene u srcu obzidanoga grada Krka, na pravcu pružanja antičkoga karda, uz koji je bilo položeno i pročelje katedrale.²³

20 Ova poljana omeđena glavnim gradskim vratima, sjenovitim drvećem, obzidanim vrelom, lukom s kamenim pristanom i našim samostanskim sklopom uobičajeno se naziva *borgom* (ondje je u ranom novom vijeku bilo obrtničkih radionica), a u notarskim spisima koriste se formulacije „extra portam magnam“ (1398.) ili „frascata extra magnam civitas portas“ (1488.), riječ je bila o mjestu često korištenom za sklapanje ugovora. Arhiv trećoredskog samostana u Krku, Bartolijev zbornik, 1741. – 1743. Koncem 15. i u 16. stoljeću dio javnih funkcija ovog prostora preuzima obližnja Vela placa unutar zidina, uobičajen zahvat regulacije mletačkih vlasti, dizajniran prema uzoru na Trg sv. Marka u Veneciji. Usp. ŽIC-ROKOV 1971, 156 (prijepis dijela „Glavotočkog rukopisa“); BRADANOVIĆ 2007, 63, 74-75.

21 O Curicumu usp. SUIĆ 1976, 19, 26, 34-35, 72, 136. O gradu u kasnoj antici usp. ČAUŠEVIĆ 2006, 19-41.

22 „Fora della porta della citta appresso il mare, vi e una fontana d’acqua perfetissima, la quale abbastanza potria sempre dal bere a tutte l’armate del mondo“ – Relatio Maphei Girardo, 1558., u: *Atti e memorie della Società istriana di archeologia e storia patria* II (1886), 6-7.

23 ČRNČIĆ 1875, 1-12. Odmah istaknuvši okolnost da natpis nije nađen u Vrbniku, Dobrinju ili Omišlju, „gdje su Sloveni“, nego baš u Krku, „gdje su Vlasi“, misleći pritom na mjesno romansko pučanstvo. O prvotnom smještaju natpisa koji se u četiri retka pruža na licu kamenog bloka, klesanca (dijela zida nekadašnje građevine?) dvojio je između nekadašnje benediktinske crkve Sv. Mihovila podno sjevernih gradskih vrata i samog lokaliteta Sv. Lovre, na koncu se opredijelivši za potonjega. Natpis je 1953. izvađen iz pročelja (danas se čuva unutar kuće na kojoj je nađen), čime je omogućeno potpunije čitanje pa prema Fučiću on glasi: Se (= ovo) zida Maj opat i Radonja, Rugota i Dobroslav. Fučić je, na tragu ranijih pokušaja, natpis datirao u 11. stoljeće, zaključujući da je bila riječ o „nekoj benediktinskoj gradnji u samom gradu Krku“ i prenoseći Štefanićevo mišljenje da je riječ o opatu

Sl. 4. Sonda istraživanja A. Faber, 1986. (ljubaznošću A. Faber)

Amaterska iskapanja, očito potaknuta stalnim slučajnim nalazima pri poljodjelskim obradama, ondje su poduzimana već od druge polovice 19. stoljeća,

.....
 i trojici redovnika. Usp. FUČIĆ 1982, 223-224. Tezu o crkvi Sv. Lovre kao izvornoj poziciji ovoga natpisa oprezno je prihvaćao i opsežnije elaborirao Štefanić, prenoseći mišljenje kazivača da je natpis „tako bio ugrađen i na staroj kući koja je prije stajala na istome mjestu“, misleći na stanje prije pregradnje 19. stoljeća. Usp. ŠTEFANIĆ 1936, 21-23. U proljeće 2006. jedan od autora ovoga rada kuću je zatekao bez žbuke, tom prilikom na njoj uočivši srpasti luk zazidana portala i druge elemente romaničke graditeljske faze fragmentarno sačuvane u prizemlju (posve očekivane s obzirom na smještaj u najužem središtu donje, od razdoblja antike visoko urbanizirane zone grada Krka), kao i onu opsežnije pregradnje 16. stoljeća. Povezivanje ovog artefakta s crkvom Sv. Lovre ipak ostaje samo pretpostavka, ponajprije temeljena na okolnosti da je nastajanje srednjovjekovnoga natpisa klesanoga glagoljicom teško zamisliti na crkvi u gradu Krku unutar zidina, iako pozicija neposrednoga gradskog podgrađa, gdje se nalazio samostan Sv. Lovre, u razdoblju ranoga i razvijenoga srednjovjekovlja, nije bila različita od bilo koje lokacije unutar zidina. Sasvim druge okolnosti nastupaju koncem 15. i početkom 16. stoljeća, kada na području grada Krka (pa i Raba, Osora i Cresla) jedan za drugim niču glagoljaški trećoređski samostani. O Sv. Lovri kao mogućoj glagoljaškoj opatiji usp. OSTOJIĆ 1964, 181-182. Jurković dopušta mogućnost povezivanja natpisa i opatije Sv. Lovre, pritom jasno ističući da u izvorima nema potvrde glagoljaškoj opatiji (JURKOVIĆ 1990, 131-133; 2008, 24), prenoseći pretpostavke prethodnih istraživača naglašava da je „upravo zbog nedostatka podataka uz opatiju vezano niz pretpostavki“. U diskusiji tijekom odvijanja skupa „Redovništvo na otocima od 4. do 11. st.“ izrazio je sumnju u postojanje glagoljaške opatije na samom području grada Krka.

a mjesni su se povjesničari potrudili zabilježiti vijesti o nalazima.²⁴ Manja arheološka istraživanja fokusirana na nalaze nekropole ondje su poduzele R. Matejčić²⁵ i A. Faber (sl. 4).²⁶ Škrte vijesti o arhitektonskim ostacima sabrao je M. Jurković, a nakon njega P. Chevalier, M. Čaušević i T. Marasović.²⁷ Nekoliko primjeraka predromaničke plastike, dva s balkona kuće Schinigoj i spomenuti uzidani fragment s učvorenim kružnicama, publicirala je M. Skoblar datirajući

24 CUBICH 1875, 24-25. Upozorava na to da je zemljište Schinigoj nekoć pripadalo obitelji Cicuta, inače uglednome mjesnom patricijatu. Donosi neprecizan popis nalaza iz kojeg se može zaključiti da je uglavnom riječ o standardnome materijalu i inače povezanom s antičkim nekropolama, urnama, sitnim brončanim i koštanim predmetima, fibulama, staklu i keramici. Vijesti o slučajnim nalazima i amaterskim istraživanjima sabrao je i publicirao mjesni crkveni povjesničar Žic-Rokov potvrđujući dugi kontinuitet nekropole u rasponu od pretpovijesti do kasne antike, ukope ritusa iniceracije i inhumacije te materijal poput karakterističnih lucerni koji se može direktno povezati s ranokršćanskim ukopima, što je važno za našu temu. Usp. ŽIC-ROKOV 1962, 33-40. Fama ovog mjesta zacijelo je stoljećima bila jaka kod mjesnoga stanovništva. Već 1407. godine u tipično humanističkom aktu krčki knez Nikola IV. dao je ugraditi i natpisom obilježiti jednu rimsku nadgrobnu stelu u jaku kulu koju je podigao radi obrane luke. Ostaci antičke nekropole bili su od kule udaljeni jedva tridesetak metara Usp. BRADANOVIĆ 2008, 167-182. U župskom je arhivu zabilježena vijest o stanovitom Ivanu Majariću koji je pokraj ostataka crkve Sv. Lovre našao „djecu od zlata“. Usp. BOLONIĆ – ŽIC-ROKOV 1977, 282.

25 Kod iskapanja ranih šezdesetih godina 20. stoljeća nije bila riječ o sustavnijem istraživanju, nego više o zakašnjelom i kratkom nadzoru zemljanih radova koji su prethodili izgradnji višestambene zgrade i nove gradske ribarnice. Voditeljica istraživanja istaknula je da se istraživalo na terenu koji su radnici prethodno prekopalili. Nalazi s nekropole kreću se unutar vremenske skale od helenističkoga razdoblja do klasične antike (uobičajeni nalazi rimskih urni keramike terra sigilata, fibula...) do danas su ostali nedovoljno obrađeni, a čuvaju se u depou Pomorskog i povijesnog muzeja Rijeke i Hrvatskog primorja u Rijeci. Na pomoći pri njihovu pregledu i interpretaciji zahvaljujem muzejskom kustosu Ranku Starcu. Usp. ŽIC-ROKOV 1962., 33-41; MATEJČIĆ 1963. Jednom od autora ovog rada vijestima o slučajnim nalazima lucerni i sličnog materijala pomogao je mjesni arheolog-amater g. Italo Samblich.

26 Za ovu temu donekle su relevantna arheološka iskapanja iz srpnja 1986., koncentrirana na lokalitetu Sv. Lovre, kojeg je periferno dotaknulo i prethodno istraživanje R. Matejčić. Ona nisu publicirana, no ljubaznošću njihove voditeljice Aleksandre Faber, na kojoj joj i ovom prigodom zahvaljujemo, dobili smo uvid u arheološko izvješće pisano za potrebe investitora, tj. mjesne samouprave i Turističkog saveza. Faber naglašava da je, uz spomenutu R. Matejčić, bilo i ranijih amaterskih iskapanja. Autorica ih definira kao devastacije potaknute vijestima o nalazima zlatnih ili pozlaćenih predmeta, ističe dugi kontinuitet od željeznoga doba preko antike do srednjega vijeka, posve poremećenu stratigrafiju, ukratko upozorava i na nalaze nekoliko skeletnih grobova, u drvenim lijesovima. Na uvid smo dobili fotografiju na kojoj se vidi nekoliko arheološki obrađenih plitkih ukopa, pod ostacima nekog opločenja i položajni nacrt sonde u prostoru jugoistočnog dijela vrta Schinigoj.

27 JURKOVIĆ 1990, 132; 2008, 24; CHEVALIER 1995, 35-36; ČAUŠEVIĆ 2006, 26-27; MARASOVIĆ 2009, 48-49.

ih u 9. stoljeće.²⁸ Ovdje je važno istaknuti da se samo posljednji može pouzdanije povezati s lokalitetom Sv. Lovre jer, prema fototeci Konzervatorskog odjela u Rijeci, ulomak arhitrava s vjerojatnim natpisom „SCA“ pronađen je ugrađen u istočnim gradskim zidinama, pokraj Gospe od zdravlja, tj. nekadašnje benediktinske crkve Sv. Mihovila, dakle na posve suprotnoj strani grada.²⁹ Našoj se crkvi Sv. Lovre pretpostavlja ranokršćansko podrijetlo, iako za to danas nema pouzdanijeg dokaza,³⁰ doli titulara i vjerojatnoga kontinuiteta, jer logično je pretpostaviti da ondje nađen fragment predromaničke plastike potječe s tog lokaliteta, a zabilježena je i vijest o nalazu mozaika.³¹ Važno je istaknuti da se pozicija Sv. Lovre zapadno od grada, u odnosu prema naselju, poklapa s onom dobro istražene cemeterijalne crkve *Fulfinuma*, kao druge antičke urbane cjeline na otoku Krku. Zabilježena je i tradicija o crkvi Sv. Lovre kao krčkoj katedrali stradaloj u ratu 1133. godine.³² Ostojić je vijest o katedrali dovodio u vezu s viješću o glagoljaškom biskupu Cededu i njegovu suradniku Potepi, koji je bio opat u Krčkoj biskupiji.³³ Jurković ističe da je riječ o pretpostavci na tragu teze istoga autora o samostanu Sv. Lovre kao glagoljaškoj opatiji, kao rješenju za pojavu „dvije muške benediktinske opatije u malenom Krku“.³⁴ Najjasniji noviji spomen materijalnih ostataka arhitekture donio je Štefanić, jasno navodeći da se u njegovo vrijeme još vidio „ostatak crkvene apside“.³⁵

Malo možemo doznati i iz grafičkog izvora, Katastra Franje I., na kojem je 1821. godine crkva dokumentirana kao longitudinalna građevina s jednom istaknutom apsidom. Začelje apside prikazano je blagom krivuljom (**sl. 5**). Na temelju analogija u načinu rada tadašnjih austrijskih geometara može se zaključiti kako je na taj način bilo sugerirano da je riječ o polukružno izbočenoj apsidi. Sam Štefanić je možda upravo zbog polukružnog obrisa, koji je zasad

28 SKOBLAR 2006, 59-77.

29 Prema kazivanju Ranka Starca neki od članova obitelji Schinigoj bili su entuzijasti, skupljači starina.

30 BOLONIĆ – ŽIC-ROKOV 1977, 282.

31 „...pokraj ostataka crkve sv. Lovre u Krku...“ – MOHOROVIČIĆ 1964, 2; BOLONIĆ – ŽIC-ROKOV 1977, 282. Prema potonjima, „dijelovi mozaika koji su se ondje našli potvrđuju njezinu ranokršćansku fazu“.

32 ŠTEFANIĆ 1936, 21.

33 FARLATI 1775, 197-198; OSTOJIĆ 1964, 181.

34 OSTOJIĆ 1964, 181; JURKOVIĆ 2008, 24.

35 ŠTEFANIĆ 1936, 21.

Sl. 5. Grad Krk, crkva Sv. Lovre, Katastar Franje I., 1821. godina

još naša radna pretpostavka, i mogao prepoznati taj ostatak jer se upravo u kasnom 19. i ranom 20. stoljeću, u izvješćima tadašnjih istraživača crkvene baštine otoka Krka, podrazumijevao polukružni oblik svetišta zbog dominacije takve, naglasimo i to, u pravilu romaničke forme. Dovoljno je sjetiti se desetaka crkava posijanih tijekom razvijenoga srednjovjekovlja na uzvisinama krčkog ladanja. Zagledamo li se u model grada Krka u ruci gradskog patrona sv. Kvirina na košljunskom polpitihi Girolama da Santa Crocea iz 1535. godine, zaključit ćemo da je u srednjem vijeku, a i dulje, sve do razdoblja barokizacije kada je novo svetište dobila katedrala,³⁶ a zatim i crkva ženskog benediktinskog

36 Da je arheološki ostatak glavne apside krčke katedrale romanički, zaključio je već M. Jurković (1990, 82-83). Zanimljivo, ako je vjerovati G. da Santa Croceu, a evidentno je iz brojnih detalja da je dobio detaljnu uputu u ruci patrona napraviti vjeran prikaz grada, katedrala je zadržala polukružnu romaničku glavnu apsidu, ali je tada već bila izgubila one pobočne, dok je na prikazu crkve Sv. Kvirina prikazana glavna i istočna bočna apside, a zapadna je zaklonjena svečevim rukavom. Izrazito predimenzionirane na slici su bile samo dvije crkve, upravo spomenuta s titularom gradskog zaštitnika, a i crkva Sv. Franje jer su naručitelji bili fratri.

Sl. 6. Preklap Katastra sv. Franje na suvremenoj ortofoto podlozi

samostana Gospe od Anđela, ova slika bila još naglašenija. Naravno, nećemo zbog toga prije arheološkog istraživanja žuriti sa zaključkom da je apsida našeg Sv. Lovre bila romanička, kao što ne treba žuriti ni sa zaključkom da je bila ranokršćanska,³⁷ samo zato što je nisu pratile benediktinskoj romanici svojstvene pobočne polukružne apside. Dovoljno je prisjetiti se spomenutoga krčkog primjera crkve Gospe od Zdravlja (bivši Sv. Mihovil) gdje su pobočne apside bile porušene. U prilog pretpostavci o polukružnoj apsidi, prema tumačenju M. Čaušević, idu i rezultati u ljeto 2012. godine provedenoga georadarskog istraživanja lokacije Sv. Lovre.³⁸

.....
 37 Ništa još ne znamo o njezinu odnosu prema arkaturi crkve, iz kojega bi se mogli donositi zaključci o regionalnoj tipologiji i drugim detaljima izgleda, npr. lezenama kojima je mogla biti raščlanjena i slično. Za ranokršćansku polukružnu istaknutu apsиду u tom se slučaju logično odmah nameće niz analogija s povijesnoga prostora sjeverne Dalmacije, od zadarske katedrale preko crkava Sv. Tome i ex Sv. Stjepana, također u Zadru, bazilike Sv. Marije u Ninu, Sv. Marije i bazilike na starom groblju u Novalji, Sv. Ivana na Rabu do Sv. Marije na današnjem osorskom groblju. Usp. najnoviji korpus s bogatom grafičkom dokumentacijom VEŽIĆ 2005, 34-40, 60-62, 118, 121-123. Za Osor v. ČAUŠEVIĆ 2003, 205-212.

38 Kolegici Čaušević zahvaljujemo na ovom podatku. Budući da je tehnologija georadarskih istraživanja još prilično ograničena na krškom terenu kvarnerskih otoka, ni to ne možemo, prije arheološkog zahvata, smatrati definitivnom potvrdom tlocrtnog oblika apside.

Preklopom prve austrijske i suvremene ortofoto izmjere dobivaju se sljedeće dimenzije: dužina od pročelja do kraja apside 26,2 m, dužina crkve bez apside 23,5 m, širina 11,45 m, širina apside 5,6 m i ukupna površina 289,979 m² (sl. 6.).³⁹ Analizom pisanih izvora Bolonić i Žic-Rokov došli su do sličnog podatka o dužini crkve (bez dužine svetišta) od otprilike nešto više od 22 metra.⁴⁰ Među pisanim izvorima najviše podataka o izgledu crkve donose izvještaji pastoralnih vizitacija, a naročito je pritom rječit onaj krčkoga biskupa S. Davida, izvršen 1685. godine. U njemu se ne navode tek baroknim vizitatorima svojstveni podaci o titularu i opremi oltara te liturgijskom posuđu, nego i nama iznimno važna vijest da je crkva bila trobrodna, uz poseban naglasak na „*doi belle colonne verso il coro*“.⁴¹ Druga arhivska vijest iz doba baroka, uz teško građevno stanje, otkriva nam očekivan podatak da je crkva imala dva portala.⁴² Treća nam polovicom 18. stoljeća ukazuje na stanje zapuštenosti, jer crkvi su nedostajali opločenje, strop i prozorska stakla. Uz to iz nje precizno doznajemo dragocjene podatke da je bila zaključena jednom apsidom, a razdijeljena na tri broda, odijeljena arkadama od lomljenca. Opet je istaknuta posebnost dvaju stupova kolonade koji su se nalazili pred svetištem, ovaj su put čak jasno imenovani granitnima, uz isticanje da nisu bili istrošeni vremenom već, naprotiv, dobro očuvani. Oltarna menza bila je izdignuta na tri stuba i odijeljena ogradom od lađe. Nadalje se spominje obzidano groblje, smješteno istočno od crkve.⁴³ Prema Katastru Franje I., ono se prostiralo i na prostoru

39 Grgi Frangešu zahvaljujemo na pomoći u interpretaciji podataka, uz napomenu da se dobiveni podaci ne mogu smatrati egzaktnima jer je prvoj austrijskoj izmjeri temeljni zadatak bio katastarskim izračunom prihoda stvoriti osnovu za prikupljanje poreza. Prvorazrednim površinama smatrale su se oranice i vinogradi pa je kod njih izračun bio pažljiv, a zgrade nisu bile predmet poreznog opterećenja pa su kod njih mjere često bile približne.

40 BOLONIĆ – ŽIC-ROKOV 1977, 282.

41 Biskupski arhiv u Krku, Vizitacija biskupa S. Davida, 1685. Usp. prilog br. 1. Biskup zdvaja nad lošim stanjem crkve, zidu išaranom grafitima, potvrđujući nam da crkva ni tada nije bila izgubila na simboličnoj važnosti, što se ogleda u tradiciji o procesiji na blagdan Sv. Lovre u kojoj je sudjelovao sav kler otoka, dakle uz svećenstvo područja grada Krka i predstavnici, u praksi prilično autonomnih kaptola, otočnih kaštela. Potvrđuje nam da je crkva bila pod uprava opatije Sv. Lucije u Baški, tj. Jurandvoru. Na dugogodišnjoj suradnji i pomoći u istraživanju Biskupskog arhiva u Krku zahvaljujemo mons. Franji Velčiću i Andriji Depikolozvanu.

42 Archivio di Stato di Venezia, Cancelleria inferiore, Doge, Veglia, Pezzo: 226, 2 del N. 8. Usp. prilog br. 2. Na pomoću pri radu u ovom arhivu zahvaljujemo Nini Kudiš i Damiru Tuliću.

43 Archivio di Stato di Venezia, Cancelleria inferiore, Doge, Veglia, Pezzo: 228 – Veglia del n° 8 – n° 12 – Abbazia di S. Lucia in Besca, 4v – 4r.

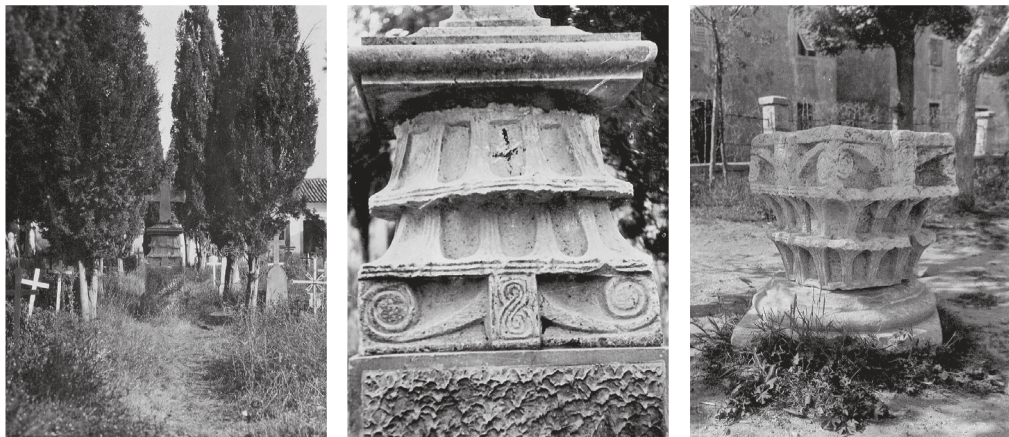
Sl. 7. Anastilozna stupova iz Sv. Lovre na trgu Kamplin, (foto: D. Ciković, 2008.)

južno od crkve. Iz sljedećeg dokumenata Državnog arhiva u Veneciji razabire se teško stanje crkve, već je i oltar bio porušen pa je zbog toga biskup Pellegrini (1789. – 1792.) svjetovnim vlastima predlagao rušenje.⁴⁴ Njegov nasljednik biskup Šintić pri vizitaciji 1795. također ističe propali oltar.⁴⁵

Ostaci, kako vidjesmo, nizu očevidaca impresivnog para granitnih stupova do danas su srećom sačuvani. Poput svojih parnjaka u krčkoj katedrali i crkvi Gospe od Zdravlja (bivša crkva benediktinskoga samostana Sv. Mihovila), na crkvu Sv. Lovre po svoj su prilici dospjeli sekundarnom upotrebom dragocjenoga importiranog materijala s neke luksuzne (kasno)antičke građevine. Stupovi koji su desetljećima nakon rušenja crkve u 19. stoljeću ležali nadomak

44 Archivio di Stato di Venezia, Cancelleria inferiore, Doge, Veglia, Pezzo: 225. Uz biskupa Pellegrinija Bolonici i Žic-Rokov navode važnu vijest (datirajući je u 1796., doba biskupovanja Ivana Šintića, pa je vjerojatno riječ o tiskarskoj greški) koju nismo uspjeli provjeriti, tj. pronaći pretragom Biskupskoga arhiva u Krku da je crkvu Sv. Lovre predložio za napuštanje, no da se upravo zbog osobitosti oblikovanje tadašnji krčki providur tome protivio, predloživši očuvanje (BOLONIĆ – ŽIC-ROKOV 1977, 282).

45 Biskupijski arhiv u Krku, *Pastirski pohodi II*, Knjiga vizitacije biskupa Ivana Antuna Šintića od 1795., bez paginacije.

Sl. 8. Gradsko groblje i perivoj pokraj trga Kamplin, ranije pozicije jednog od kapitela Sv. Lovre pronađenog u gradskom kaštelu, Fototeka Ministarstva kulture, Uprave za zaštitu kulturne baštine, Konzervatorskog odjela u Rijeci (foto: D. Kniewald, oko 1930. i Josip Vranić, 1959.)

samog lokaliteta Sv. Lovre u perivoju blizu glavnih krčkih gradskih vrata u prošlom su stoljeću premješteni da bi bili pogrešno interpretirani pri jednoj anastilozu, prezentirani poput kolonade ante rimskoga hrama. Prigodom premještanja vjerojatno je došlo do njihova lomljenja jer postoji fotografija na kojoj su još bili cijeli pa su na koncu na Kamplinu bili osvojeni kao ostaci pet stupova, mada je riječ o paru, jednom prelomljenom na dva, a drugom na tri dijela (**sl. 7**). Na oba je stupa sačuvan sasvim plitko urezan znak križa. Zasad nije posve jasno jesu li drugi nosači arkature bili stupovi od vapnenca ili možda čak i zidani stupci. No ono što nas je ponajviše potaknulo na ovo istraživanje bila je okolnost da se u krčkom gradskom kaštelu (izvorno frankapanskom, koji 1480. preuzeše Mlečani) nalazio jedan kapitel od vapnenca koji je dimenzijama odgovarao stupovima iz crkve Sv. Lovre. Pretragom raspoloživih fotoarhiva utvrdili smo da se kapitel prije toga nalazio u obližnjem parku na jugoistočnom dijelu južnih gradskih zidina, pokraj trga Kamplin. U prvoj polovici 20. stoljeća služio je kao nosač križa na gradskom groblju reguliranom u 19. stoljeću na sasvim drukčijoj poziciji, zapadno od obzidanoga grada i blizu imanja Schinigoj (**sl. 8**).

Kapitel (vapnenac, širina 65 cm, visina 56 cm, promjer u zoni ehina cca 57 cm) nije sačuvan u posve cjelovitom stanju (**sl. 9 i 10**). U dvije je zone ukrašen kimom u obliku troprutih šiljatih lukova. Donja zona nije posve sačuvana jer

Sl. 9. Kapitel iz gradskoga kaštela (foto: D. Ciković, 2008.)

Sl. 10. Kapitel iz gradskoga kaštela (foto: D. Ciković, 2008.)

je otklesan prijelaz kapitela prema vratu stupa. Lukovi kime pružaju se u konkavnoj formi, obrubljujući pri vrhu dublje niše. Osobito su dobro modelirani razigrani vršci kime. Jednostavno profilirani abak podržavaju snažno istaknute volute. One su dijelom različito oblikovane na pojedinim stranama kapitela. Zaključene su posve definiranom ili samo (početnom kružnicom) naznačenom spiralom. Sve druge razlike u stanju pojedinih dijelova kapitela posljedica su erodiranosti zbog dugotrajne izloženosti djelovanju atmosferilija. U čeonj zoni kapitela, između voluta, osovljen je reljefno istaknuti pravokutnik ukrašen plitko klesanom, troprutom osmicom.

Drugi, njemu sukladni kapitel (vapnenac, širina 66 cm, visina, 63,5 cm, promjer preostalog dijela 41,5 cm) odlomljen je na suprotan način, duž okomice (sl. 11). Pronašli smo ga zabačenog u jednom od depoa krčke biskupske rezidencije. I on je u dvije zone ukrašen kimom u obliku troprutih šiljastih lukova. Jednostavno profilirano podnožje donje kime počiva na reljefno istaknutom prstenastom profilu dna kapitela. Šiljasto-lučno zaključene niše

Sl. 11. Kapitel iz depoa rezidencije krčkog biskupa, Fototeka Ministarstva kulture, Uprave za zaštitu kulturne baštine, Konzervatorskog odjela u Rijeci (foto: D. Krizmanić, 2012.)

Sl. 12. Kapiteli na spojenim fragmentima stupovima (rekonstrukcija D. Ciković i R. Kerovec)

Sl. 13. Reljef uzidan u podzid cisterne kuće Schinigoi (foto: D. Ciković, 2013.)

kima obrubljene su troprutim vrpcama. Šireći se užlijebljenim poljima prema vrhu čine lepezastu formu. Tropruta vrpca koja kruni ornament majstorski je ritmično pokrenuta. Polje jastuka kapitela ispunjavaju snažno modelirane volute. One izvire iz reljefno istaknutog, uspravnog pravokutnika. Površina pravokutnika unutar jednostavnog profila ukrašena je kubično oblikovanom palmetom. Kapitel je grubo otklesan po okomici pa je sačuvana samo jedna njegova polovica. Na podnožju kapitela, uz preostatak velikoga središnjeg utora, kojim je vjerojatno bio povezan s izvornim stupom, vidljiva su i tri manja, koja vjerojatno svjedoče o njegovoj sekundarnoj funkciji. Na nju upućuje i izvršena intervencija na kapitelu, ali i okolnost da je njegova preostala površina znatno bolje sačuvana od one na parnjaku iz gradskoga kaštela (sl. 12).

S motivom izlaganja svakog detalja koji bi mogao pripomoći ukupno skromnim saznanjima o lokalitetu Sv. Lovre, dužni smo se ovom prigodom osvrnuti i na ranosrednjovjekovne ulomke koji se čuvaju na lokalitetu Schinigoi. Istaknuli smo već da se od tri samo jedan, onaj s motivom učvorenih kružnica, mjestom nalaza može čvrsto povezati sa Sv. Lovrom (sl. 13.). Isti se motiv

Sl. 14. Kuća Schinigoi, fragment pluteja s virovitom rozetom (foto: D. Krizmanić, 2010.)

pojavljuje i na jednom od naših kapitela, no nema tu ni približno dovoljno elemenata za čvršće kronološko ili radioničko povezivanje.⁴⁶ Drugi je nađen na suprotnoj strani grada pa vjerojatno ima više veze s tamošnjom crkvom Gospe od Zdravlja (izvorno Sv. Mihovila), a za trećega, sa suvereno izvedenim motivom virovite rozete iz koje izviru tropruti kraci, snažnoga plasticiteta, ne samo motivom nego i načinom izvedbe bliskom detaljima obrade desnog, bočnog fragmenta iz lunete omišaljske župne crkve, mjesto je nalaza nepoznato (sl. 14 i 15).⁴⁷

.....
46 U tom smislu važan je Jurkovićev osvrt o pogrešnosti pristupa pri kojem se „svakom analiziranom fragmentu skulpture navodilo komparativne motive gdje god ih se moglo pronaći, ne vodeći računa niti o cjelini kompozicije pojedine skulpture niti o cjelini iz koje ta skulptura proizlazi...“. Usp. JURKOVIĆ 1997, 265-274. Za pravac kojim bi trebalo usmjeriti daljnja istraživanja, osobito u smislu prepoznavanja kompozicijskih shema usp. CHEVALIER – JURKOVIĆ – MATEJČIĆ 2009; JOSIPOVIĆ 2010, 7-18; BASIĆ – JURKOVIĆ 2011, 149-179.

47 JURKOVIĆ 2000, 130, kataloška jedinica III. 15; SKOBLAR 2006, 63 (ulomak sekundarno ugrađen u desnom dijelu lunete).

Sl, 15. Omišalj, luneta glavnog portala Zborne crkve, detalj (foto: D. Krizmanić, 2008.)

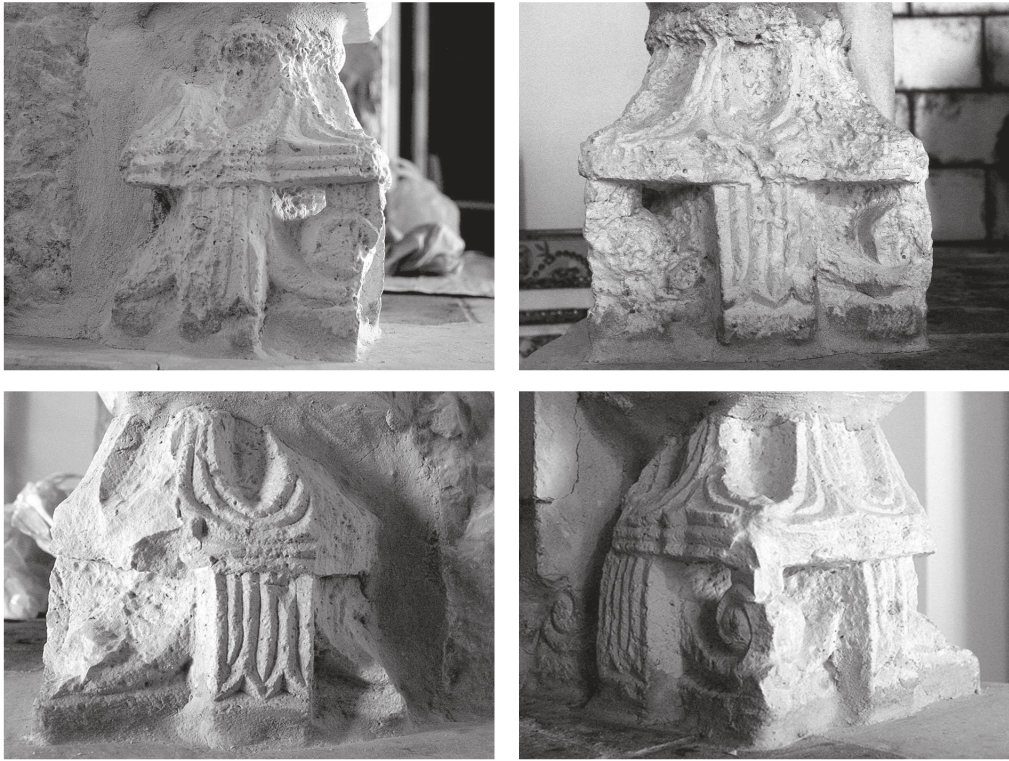
Sl. 16. Reljef iz kuće Stanić na Veloj placi, Fototeka Ministarstva kulture, Uprave za zaštitu kulturne baštine, Konzervatorskog odjela u Rijeci (foto: D. Krizmanić, 2008.)

Spomenimo i još neobjavljen, slučajan nalaz imposta s motivom pauna s obližnje Vele place, u neposrednoj blizini lokaliteta Sv. Lovre (vapnenac, širina 64,5 cm, visina 19 cm, debljina 26 cm). Okolnosti nalaza, nažalost, nisu sasvim razjašnjene (sl. 16).⁴⁸ Jednu od dužih ploha zauzima vodoravno izduženi prikaz pauna. Reljef pauna uokviren je jakom vrpcom koja se proširuje prema desnom rubu. Tijelo mu ispunjava površinu stranice prilagođavajući se pravokutnom oblikovanju bloka, jedne skošene strane. Paunov je rep predstavljen perjem stiliziranim u motivu dvostrukih elipsi, simetrično postavljenih u dva reda

.....
 48 Prema izjavi Gorana Stanića, vlasnika zgrade koja sa strane jugozapada flankira krčku Velu placu, impost je pronađen pri mehaničkim radovima na obnovi spomenute kuće. Ona je položena na slojevitim gradskim zidinama (republikansko razdoblje – kasna antika – renesansa). O iznimnoj važnosti ovoga lokaliteta s brojnim nalazima antičke skulpture, sepulkralne (stele, cipusi) i druge dekorativne plastike (npr. žrtvenici), očito dobrim dijelom u kasnoj antici dopremljene s obližnje nekropole usp. NOVAK, *Bedemi grada Krka I.* (bez godine i mjesta izdanja). Na samoj Veloj placi nalazila se romanička crkva Sv. Stjepana porušena pri spomenutoj ranoj mletačkoj regulaciji ovoga trga, no izvorni se smještaj imposta nikako ne može povezati s ovom malom građevinom.

Sl. 17. Osor, kamin s uzidanim kapitelima, Fototeka Ministarstva kulture, Uprave za zaštitu kulturne baštine, Konzervatorskog odjela u Rijeci (foto: D. Krizmanić, 2008.)

Sl. 18. Detalji kapitela iz osorskoga kamina, Fototeka Ministarstva kulture, Uprave za zaštitu kulturne baštine, Konzervatorskog odjela u Rijeci (foto: D. Krizmanić, 2009.)

i razdijeljenih vrpcom s dva oka, sve unutar čvrstog obruba koji tijelo ptice izdiže nad ostatkom površine. Ostatak je tijela zbijen iza linearno ukrašenoga, izdignutoga krila. Tijelo počiva na zdepastim nožicama. Glavica s krestom izdiže se nad dužim vratom ispunjenim gustim linijama. Na skošenoj bočnoj stranici obrubljenoj tankom trakom isklesan je križ latinskoga tipa, površine ispletene troprutom pletenicom s okulusom u sjecištu krakova. Pod vodoravnim hastom postavljene su dvije, dvostruko obrubljene, četverolatične rozete. Oba su prikaza meko oblikovana u plitkom reljefu. Na najvećoj, gornjoj plohi uočljivi su tragovi žbuke, što je posljedica sekundarne uporabe. Izuzev dva recentna oštećenja okvira prikaza pauna (manjeg sasvim lijevo i većeg na desnom rubu), nisu vidljivi tragovi naknadnih intervencija. S reljefom kapitela Sv. Lovre možemo naći poveznica, od načina rješavanja motiva učvorene troprute pletenice do plastično naglašanih okvira unutar kojih se razvijala tema reljefa, no ni to nije dovoljno za čvršće povezivanje. Izborom motiva i načinom obrade

najbliži komparativni primjeri našim kapitelima nedavno su dokumentirani u unutrašnjosti jedne osorske kuće (sl. 17 i 18).⁴⁹ Pojavu perforacije podno ugaonih voluta možemo tumačiti drugačijim dimenzijama pa i funkciji osorskih kapitela, no i tu nemamo kontekst nalaza, širu sliku, pa ni dovoljno elemenata za dalekosežnije zaključke.⁵⁰

Problemu datiranja pa i čvršćeg povezivanja cjelina ranosrednjovjekovne skulpture Kvarnera moći će se sustavnije pristupiti tek nakon razrješenja niza otvorenih datacijskih pitanja, objave korpusa za koju je sad već sazrelo vrijeme i rada na postupnom grupiranju arheološkog materijala u regiji. Bez ikakva stratigrafskog uporišta, a pogotovo s obzirom na najavu skorog arheološkog istraživanja lokaliteta, smatramo da je prerano donositi sudove kojoj su od ranosrednjovjekovnih renesansi antičkoga repertoara motiva pripadali naši majstori kapitela Sv. Lovre, čvrstoga i sigurnoga udarca dljeta, kojim su izvodili izrazito plastično modelirane oblike. No možemo napomenuti da su kapiteli svojevršnom robusnošću izvedbe i nizom elemenata koji ih lociraju u likovni jezik ranog srednjeg vijeka posve različiti od dobro nam znanoga i na Kvarneru izvrsno zastupljenoga sloja svoje ranoromaničke braće 11. stoljeća prožete novim senzibilitetom u oponašanju antičkoga vegetabilnog ornamenta.⁵¹ Postavlja se pritom pitanje sposobnosti mjesne sredine u realizaciji, pretpostavimo, tako opsežne, za mjesne prilike u mnogo čemu rijetko ambiciozne, ranosrednjovjekovne adaptacije ranokršćanske crkve. Pritom valja naglasiti da je možda bila riječ o nevelikom gradu, no jednom od malobrojnih duž obale Jadrana koji ipak preživješe i održaše kontinuitet iz razdoblja kasne antike.

49 Sekundarno ugrađeni u kaminu. Na ustupljenim fotografijama zahvaljujem djelatnicima Konzervatorskog odjela u Rijeci Tei Sušanji i Damiru Krizmaniću.

50 Daleko bi nas odvela usporedba nekih krčkih primjeraka s prebogatim osorskim ranosrednjovjekovnim materijalom, primjerice element perle u središtu učvorenih pletenica česta je pojava na seriji primjeraka osorske predromaničke skulpture, no u Krku nema dovoljno elemenata za iscrpnu komparativnu analizu.

51 JAKŠIĆ 1983, 203-215. Tumačeći okolnost izostanka kapitela kao konstruktivnih elemenata ranosrednjovjekovnih dalmatinskih crkava ističe glasoviti primjer preklesavanja antičkoga kapitela, poduhvata u koji se upustiše graditelji zadarske crkve Sv. Trojstva, današnjega Sv. Donata. Na terenu kvarnerskoga otočja različiti su, k tomu i od šireg skulpturalnog sloja ranoromaničkoga materijala na koji je Jakšić upozorio objavom osorskih reljefa, koji su pripadali pročelju benediktinske crkve Sv. Petra, a kojima sjajan odjek prepoznamo u vegetabilno-zoomorfnom kapitelu sjeverne kolonade krčke katedrale, na čiju je izvrsnost i pripadnost ovome sloju upozorio Jurković. Usp. JAKŠIĆ 1982, 187-191; JURKOVIĆ 1990, 85.

Valja otvoriti i pitanje kamena od kojega je izrađivana mjesna ranosrednjovjekovna skulptura. Poznato je da u krčkim kamenolomima nema podatna i mekana, svijetloga vapnenca, u kojem je klesan velik dio ranosrednjovjekovne skulpture (ako se nije radilo o reupotrebi antičkoga mramora). Kao logičan izbor izvorišta materijala nameću se kave šireg područja Puljštine, od San Pola do Vinkurana, udaljene samo dan plovidbe, istina je, ponekad burnim i hirovitim Kvarnerom, a slijedom takvih razmišljanja nameće se misao o južnoj Istri kao središtu u kojem se prirodno i bez većih potresa mogao održati kontinuitet klesarskih radionica. Kao radnu pretpostavku ovdje želimo istaknuti da smo iscrpnim uvidom u zbirke srednjovjekovne kamene skulpture Arheološkog muzeja Istre, upravo na nekim tamošnjim neobjavljenim primjercima, pronašli izrazite bliskosti s reljefnom obradom naših kapitela.⁵²

Izvori i literatura

Archivio di Stato di Venezia, Cancelleria inferiore, Doge, Veglia, Pezzo: 226, 2 del N. 8.

Archivio di Stato di Venezia, Cancelleria inferiore, Doge, Veglia, Pezzo: 228 – Veglia del n° 8 – n° 12 – Abbazia di S. Lucia in Besca, 4v – 4r.

Archivio di Stato di Venezia, Cancelleria inferiore, Doge, Veglia, Pezzo: 225.

Biskupijski arhiv u Krku, *Pastirski pohodi II*, Knjiga vizitacije biskupa Stefana Davida, 31v.

.....
52 Kolegici Fini Juroš Monfardin te kolegama Darku Komši i Željku Ujčiću zahvaljujemo što su nam omogućili uvid u sve depoe srednjovjekovne kamene plastike Arheološkog muzeja Istre, s obiljem još nepoznatog ili grafički jedva poznatog materijala, objavljivanog tek u kratkim arheološkim priopćenjima prve polovice 20. stoljeća. Danas su tako sustavnije obrađeni korpusi ladanjskih lokaliteta Puljštine, a teško će biti kontekstualizirati slučajne nalaze iz same Pule, koji su nedovoljno ubicirani čak i u inače iscrpnim inventarnim knjigama Arheološkog muzeja Istre. Upravo među njima nalazimo blizak komparativni materijal našim kapitelima iz Sv. Lovre. Riječ je o slučajnom nalazu kapitela u Opatijskoj ulici (inventarni broj AMI-S-328), isto takvom iz ulice I. G. Kovačića (AMI-S-313), zatim onom zavedenom kao kapitel ili akroterij ciborija s nalazišta Sv. Ivan kod Nimfeja (AMI-S-106). Nakon značajnih iskoraka u istraživanjima dalmatinskoga materijala, a zatim i u istarskom Novigradu i Balama, koncentriranje na pulski materijal moglo bi pripomoći i u razrješenjima i dalje otvorenih pitanja sjevernodalmatinske, otočne ranosrednjovjekovne plastike.

Biskupijski arhiv u Krku, *Pastirski pohodi II*, Knjiga vizitacije biskupa Ivana Antuna Šintića od 1795., bez paginacije.

CD = *Diplomatički zbornik Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije – Codex diplomaticus Regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae*, sv. II. (listine XII. vijeka, 1101. – 1200.), sabrao i uredio Tadija SMIČIKLAS, Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1904.

Relatio Maphei Girardo, 1558., u: *Atti e memorie della Società istriana di archeologia e storia patria* II (1886): 6-7.

BASIĆ, Ivan – JURKOVIĆ, Miljenko, Prilog opusu Splitske klesarske radionice kasnog VIII. stoljeća, *Starohrvatska prosvjeta* /III. serija/ 38 (2011): 149-185.

BOLONIĆ, Mihovil – ŽIC-ROKOV, Ivan, *Otok Krk kroz vjekove*, Zagreb: Kršćanska sadašnjost (Analecta Croatica Christiana, sv. IX.), 1977.

BRADANOVIĆ, Marijan, *Arhitektura i urbanizam renesanse na otoku Krku*, doktorska disertacija, mentor: Pavuša (Pavao) VEŽIĆ, Zadar: Sveučilište u Zadru – Odjel za povijest umjetnosti, 2007.

BRADANOVIĆ, Marijan, Prvi krčki renesansni klesari, u: *Renesansa i renesanse u umjetnosti Hrvatske. Zbornik radova sa znanstvenih skupova »Dani Cvita Fiskovića« održanih 2003. i 2004. godine*, ur. Predrag MARKOVIĆ i Jasenka GUDELJ, Zagreb: Institut za povijest umjetnosti i Odsjek za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 2008., 167-182.

BRADANOVIĆ, Marijan, Graditeljstvo Dubašnice u razdoblju renesanse, u: „Az grišni diak Branko prdivkom Fučić” – Radovi međunarodnoga znanstvenog skupa o životu i djelu akademika Branka Fučića (1920. – 1999.) / *“I, the Errant Pupil Branko, Surnamed Fučić”* – Conference Papers from the International Scholarly Seminar on the Life and Work of Academician Branko Fučić (1920-1999), priredio / edited by Tomislav GALOVIĆ, Malinska – Rijeka

– Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Institut za povijest umjetnosti, Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Staroslavenski institut, Sveučilišna knjižnica Rijeka, Općina Malinska-Dubašnica, 2011., 231-258.

BRADANOVIĆ, Marijan, Graditeljstvo Vinodola u doba pavlina, u: *Czriquenicza 1412. – život i umjetnost Vinodola u doba pavlina* (katalog izložbe održane u Muzeju grada Crikvenice od 6. 7. 2012. do 31. 1. 2013.), ur. Nina KUDIŠ, Crikvenica: Muzej grada Crikvenice, 2012., 61-80.

BRADANOVIĆ, Marijan, Pavlinski samostan Bl. Dj. Marije na Čepičkom jezeru, u: *Pićanska biskupija i Pićanština. Zbornik radova međunarodnog znanstvenog skupa održanog 23. i 24. listopada 2008. godine*, ur. Robert MATIJAŠIĆ i Elvis ORBANIĆ, Pazin: Državni arhiv u Pazinu (Posebna izdanja, sv. 23), 2012., 191-207.

BRADANOVIĆ, Marijan – CIKOVIĆ, Danijel, The Church of St. Lawrence Outside the Town Walls of Krk, *Hortus artium medievalium – journal of the International Research Center for Late Antiquity and Middle Ages* 19 (2013): 183-196.

CHEVALIER, Pascale – JURKOVIĆ, Miljenko – MATEJČIĆ, Ivan, *Velika Gospa près de Bale (Istrie), II. L'eglise Velika Gospa près de Bale*, vol. II, Zagreb: University of Zagreb - International Research Center for Late Antiquity and Middle Ages (Dissertationes et monographiae), 2009.

CHEVALIER, Pascale, *Ecclesiae Dalmatiae. L'architecture paleochrétienne de la province romaine de Dalmatiae (IVe-VIIe S.). Tome 2 – Illustrations et conclusions*, Rome – Split: École Française de Rome (Publications de l'École française de Rome, 194) – Musée archéologique de Split (Salona II. Recherches archéologiques franco-croates à Salone), 1995.

ČRNČIĆ, Ivan, Još oble glagolice na Krčkom otoku, *Starine* 7 (1875): 1-12.

CUBICH, Giambattista, *Notizie naturali e storiche sull'isola di Veglia*, vol. I-III, Trieste: Appolonio & Caprin, 1874. – 1875.

ČAUŠEVIĆ, Morana, Les cités antiques des îles du Kvarner dans l'Antiquité tardive – exemples de *Curicum*, *Fulfinum* et *Apsorus*, *Hortus artium medievalium* 12 (2006): 19-41.

ČAUŠEVIĆ, Morana, Sainte Marie du cimetière d'Osor: état de la question et résultats des dernières fouilles, *Hortus artium medievalium* 9 (2003): 205-212.

FARLATI, Daniele, *Illyrici sacri tomus quintus: Ecclesia Jadertina cum suffraganeis, et Ecclesia Zagrabiensis*, Venetiis: Apud Sebastianum Coleti, MDCCLXXV.

FUČIĆ, Branko, *Glagoljski natpisi*, Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti (Djela JAZU, knj. 57), 1982.

GIACONI, Hrvoje, Prikaz prijedloga idealne rekonstrukcije tlocrta crkve sv. Marije benediktinske opatije na Košljunu, u: *Umjetnost na istočnoj obali Jadrana u kontekstu europske tradicije. Zbornik radova sa znanstvenog skupa održanog u Opatiji u svibnju 1992., posvećenog djelu prof. dr. Radmile Matejčić*, ur. Nina KUDIŠ i Marina VICELJA, Rijeka: Pedagoški fakultet (Posebno izdanje *Zbornika Pedagoškog fakulteta*, Rijeka), 1993., 145-150.

JAKŠIĆ, Nikola, Ulomci skulpture XI. stoljeća iz Osora, *Izdanja Hrvatskog arheološkog društva* 7 / = Znanstveni skup "Arheološka istraživanja na otocima Cresu i Lošinj" / (1982): 187-191.

JAKŠIĆ, Nikola, Tipologija kapitela 11. stoljeća u Dalmaciji, *Starohrvatska prosvjeta* /III. serija/ 13 (1983): 203-215.

JAKŠIĆ, Nikola – NOVAK, Nino, Il battistero palecristiano a Bescanuova (Baška) sull'isola di Veglia, *Hortus artium medievalium* 15 (2009) 2: 403-410.

JARAK, Mirja, Ulomak arhitravne grede iz zvonika franjevačkog samostana na Košljunu, *Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu* 24 (2007): 429-436.

JOSIPOVIĆ, Ivan, »Majstor koljanskog pluteja« u stilskom razvrstavanju predromaničke skulpture iz Galovca kod Zadra, *Radovi Instituta za povijest umjetnosti* 34 (2010): 7-18.

JURKOVIĆ, Miljenko, *Romanička sakralna arhitektura na gornjojadranskim otocima*, sv. I-II, doktorska disertacija, mentor: Igor FISKOVIĆ, Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 1990.

JURKOVIĆ, Miljenko, Uloga Zadra, Clunya i kneževa Frankopana u promociji romanike na otoku Krku, u: *Umjetnost na istočnoj obali Jadrana u kontekstu europske tradicije. Zbornik radova sa znanstvenog skupa održanog u Opatiji u svibnju 1992., posvećenog djelu prof. dr. Radmile Matejčić*, ur. Nina KUDIŠ i Marina VICELJA, Rijeka: Pedagoški fakultet (Posebno izdanje *Zbornika Pedagoškog fakulteta*, Rijeka), 1993., 177-187.

JURKOVIĆ, Miljenko, Problemi periodizacije predromaničke skulpture u Istri, *Izdanja Hrvatskog arheološkog društva* 18 /= Znanstveni skup "Arheološka istraživanja u Istri", Poreč, 22. – 26. rujna 1994./ (1997): 265-274.

JURKOVIĆ, Miljenko, Benediktinci na sjevernom Jadranu, u: *Opatijske crkvene obljetnice. Zbornik radova sa znanstvenog skupa održanog u Opatiji 17. i 18. studenoga 2006. godine*, ur. Goran CRNKOVIĆ, Opatija: Rezidencija DI, Župa sv. Jakova, 2008., 7-30.

JURKOVIĆ, Miljenko, (kataloške jedinice), u: *Hrvati i Karolinzi. Drugi dio: Katalog*, gl. ur. Ante MILOŠEVIĆ, Split: Muzej hrvatskih arheoloških spomenika, 2000.

LIPOVAC VRKLJAN, Goranka, Crikvenica – *Ad Turres*, prošlogodišnje otkriće još jedne rimske keramičarske peći na lokalitetu "Igralište", *Annales Instituti archaeologici – Godišnjak Instituta za arheologiju* 7 (2011): 88-92.

LIPOVAC VRKLJAN, Goranka, Lokalna keramičarska radionice Seksta Metilija Maksima u Crikvenici – Crikvenička amfora ravnog dna, u: *Rimske keramičarske i staklarske radionice: proizvodnja i trgovina na jadranskom prostoru. Zbornik I. Međunarodnog arheološkog kolokvija Crikvenica, 23.-24. listopada 2008.*, ur. Goranka LIPOVAC VRKLJAN, Irena RADIĆ ROSSI, Bartul ŠILJEG, Crikvenica: Institut za arheologiju u Zagrebu, Grad Crikvenica, Muzej grada Crikvenice, 2011., 3-18.

LIPOVAC VRKLJAN, Goranka, Zaštitna arheološka istraživanja samostanske franjevačke crkve Navještenja Blažene Djevice Marije na Košljunu, u: *Umjetnost na istočnoj obali Jadrana u kontekstu europske tradicije. Zbornik radova sa znanstvenog skupa održanog u Opatiji u svibnju 1992., posvećenog djelu prof. dr. Radmile Matejčić*, ur. Nina KUDIŠ i Marina VICELJA, Rijeka: Pedagoški fakultet (Posebno izdanje *Zbornika Pedagoškog fakulteta*, Rijeka), 1993., 131-144.

MARASOVIĆ, Tomislav, *Dalmatia praeromanica. Ranosrednjovjekovno graditeljstvo u Dalmaciji. 2. Korpus arhitekture: Kvarner i sjeverna Dalmacija*, Split – Zagreb: Književni krug Split (Biblioteka Knjiga Mediterana, knj. 57), Muzej hrvatskih arheoloških spomenika - Split, Arhitektonski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2009.

MATEJČIĆ, Radmila, Izvještaj o arheološkom iskapanju u gradu Krku, *Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske* XII (1963) 4: 113-115.

MATIJEVIĆ SOKOL, Mirjana, Latinska epigrafija otoka Krka od IX. do XII. stoljeća. Prilog kontekstualizaciji novopronađenog natpisa u gradu Krku, u: „*Az grišni diak Branko pridivkom Fučić*” – Radovi međunarodnoga znanstvenog skupa o životu i djelu akademika Branka Fučića (1920. – 1999.) / “*I, the Errant Pupil Branko, Surnamed Fučić*” – Conference Papers from the International Scholarly Seminar on the Life and Work of Academician Branko Fučić (1920-1999), priredio / edited by Tomislav GALOVIĆ, Malinska – Rijeka – Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Institut za povijest umjetnosti, Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Staroslavenski institut, Sveučilišna knjižnica Rijeka, Općina Malinska-Dubašnica, 2011., 739-758.

MILČETIĆ, Ivan, Arkeološki-istorične crtice s hrvatskih otoka [II], *Viestnik Hrvatskoga arkeološkoga društva* VI (1884) 1: 50-55.

MOHOROVIČIĆ, Andre, Nalazi mozaika s ornamentalnim i figuralnim motivima u gradu Krku, *Bulletin Zavoda za likovne umjetnosti Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti* XII (1964) 1-2: 1-8.

NOVAK, Nino, *Bedemi grada Krka I.* (bez godine i mjesta izdanja).

NOVAK, Nino, Le chœur de l'église paléochrétienne de Mirine pres d'Omišalj sur l'île de Krk, *Hortus artium medievalium* 5 (1999): 119-132.

NOVAK, Nino, *Omišalj. Tragovi kršćanskog identiteta: arheološka i povijesna svjedočanstva o kršćanstvu Omišlja do 12. stoljeća*, Zagreb – Omišalj: Kršćanska sadašnjost (Biblioteka Monografije, sv. 30) i Općina Omišalj, 2011.

NOVAK, Nino – BROŽIĆ, Anela, Starokršćanski kompleks na Mirinama u uvali Sapan kraj Omišlja na otoku Krku“, *Starohrvatska prosvjeta* /III. serija/ 21/1991 (1995 [1996]): 29-54.

OSTOJIĆ, Ivan, *Benediktinci u Hrvatskoj i ostalim našim krajevima. Sv. II: Benediktinci u Dalmaciji*, Split: Benediktinski priorat – Tkon kod Zadra, 1964.

OSTOJIĆ, Ivan, *Benediktinci u Hrvatskoj i ostalim našim krajevima. Sv. III: Benediktinci u panonskoj Hrvatskoj i Istri; Cisterciti u našim krajevima; Katalozi opata i opatica; Pašmanska Regula sv. Benedikta*, Split: Benediktinski priorat – Tkon kod Zadra, 1965.

OSTOJIĆ, Ivan, Benediktinska kulturna baština na otoku Krku, *Krčki zbornik* 1 (1970): 235-254.

SKOBLAR, Magdalena, Prilog proučavanju ranosrednjovjekovne skulpture na otoku Krku, *Starohrvatska prosvjeta* /III. serija/ 33 (2006): 59-89.

SKOK, Petar, *Slavenstvo i romanstvo na jadranskim otocima. Toponomastička ispitivanja*, sv. I-II, Zagreb: Jadranski institut Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, 1950.

STARAC, Ranko, Sulla scoperta di un'altra chiesa paleocristiana nell'isola di Krk (Veglia), *Hortus artium medievalium* 2 (1996): 137-141.

STARAC, Ranko, *Od Argonauta do Frankopana*, Crikvenica: Ustanova u kulturi "Dr. Ivan Kostrenčić", 2001.

STARAC, Ranko, Najstariji spomenici kulture na području vrbničke općine, u: *900 godina Vrbnika: u povodu 900. obljetnice prvoga spomena Vrbnika (1100 – 2000). Zbornik radova sa znanstvenog skupa 14. – 16. rujna 2000.*, ur. Anton BOZANIĆ, Vrbnik: Općina Vrbnik i Glosa d.o.o. Rijeka, 2002., 35-50.

STARAC, Ranko, A contribution toward the better understanding of twelfth-century epigraphic monuments in the town of Krk, *Hortus artium medievalium* 14 (2008): 265-268.

SUIĆ, Mate, *Antički grad na istočnom Jadranu*, Zagreb: Sveučilišna naklada Liber (Studije iz historije urbanizma / Institut za arheologiju Sveučilišta u Zagrebu, knj. 1), 1976.

ŠIMUNOVIĆ, Petar, *Istočnojadranska toponimija*, Split: Logos (Logosova Sveučilišna naklada, 10), 1986.

ŠTEFANIĆ, Vjekoslav, Opatija sv. Lucije u Baški i drugi benediktinski samostani na Krku, *Croatia sacra* VI (1936) 11-12: 1-86.

VEŽIĆ, Pavuša, Arhitektura crkve i pregrade kora svete Lucije u Jurandvoru, u: *900 godina Bašćanske ploče (1100. - 2000.)*. Zbornik radova, gl. ur. Petar STRČIĆ, Baška: Povijesno društvo otoka Krka (*Krčki zbornik*, sv. 42. Posebno izdanje, sv. 36.), Primorsko-goranska županija – Upravni odjel za društvene djelatnosti, Općina Baška, Turistička zajednica Općine Baška i "Glosa" - Rijeka, 2000., 165-186.

VEŽIĆ, Pavuša, *Zadar na pragu kršćanstva. Arhitektura ranoga kršćanstva u Zadru i na zadarskome području*, Zadar: Arheološki muzej, 2005.

ZELIĆ, Danko, *Prostorna organizacija otoka Krka u antici*, magistarska radnja, mentor: Igor Fisković, Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 1992.

ZELIĆ, Danko, Nastanak urbanih naselja na otoku Krku, *Radovi Instituta za povijest umjetnosti* 17 (1993): 7-17.

ŽIC-ROKOV, Ivan, Ubikacija rimskog groblja i neki drugi problemi u Krku, *Bulletin Zavoda za likovne umjetnosti Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti* X (1962) 1-2: 33-41.

ŽIC-ROKOV, Ivan, Kompleks katedrala – Sv. Kvirin u Krku, *Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti* 360 (1971) /Odjel za likovnu umjetnost, knj. VI/: 131-157 + IX tab.

1. PRILOG

Adi 10 Maggio 1685

San' Lorenzo. in Campo.

Visito La Chiesa di San' Lorenzo Martire fuori delle porte della Città. La Mensa è di pietra ... bella, ma non consacrata. La chiesa è in tre Navi con doi belle' colon'(n)e verso il Choro. La pala in figura quadra, pittura in tela con L'effiggie di San' Lorenzo Martire. Sopra i muri vi sono molti Scribbisi di forme di molte varietà, fatti da puoco buoni Xp'(Christi)ani, ordinò, che fosse imbiancata per Lauar via quelle figure. Questa Chiesa è annessa all' Abbatia di Santa Lucia di Besca, si celebra una Messa il giorno di San' Lorenzo, et si fà La processione dal Ven'(er)abile Cap'(ito)lo, et tutto il Clero dell' Isola, et tutti li Frati; ordinò, che fosse tenuta serrata, acciò non resti in stato di Spelonca; et doppò fatta L'assolutione de morti, visitò il Cimiterio, et ordinò, che vi sia posta una Croce.

Biskupijski arhiv u Krku, *Pastirski pohodi II*, Knjiga vizitacije biskupa Stefana Davida, 31v

2. PRILOG

Kopija dokumenta bez datuma, najvjerojatnije ne poslije 1712.

O crkvi Svetoga Lovre: *...tenuta indecentemente. Questa chiesa di S. Lorenzo non ha suppelletili di sorte alcuna, l'immagine dell'altare pocho meno, che consunta dal tempo, l'altare in rovina, et cosi li muri d'entro, come di fuori, senza campana ne all'altare, ne al campanile, una delle porte con chiave, et l'altra senza, ritrovati nelli cantoni della medesima terrazzi e sporchezzi in monte grande, il tutto con precipizio, et indecenza.*

Archivio di Stato di Venezia, Cancelleria inferiore, Doge, Veglia, Pezzo:
226, 2 del N. 8

3. PRILOG

*Nel presentarsi questo Terzo voluminoso Catastico
dell' Abbazia di S. Lucia di Besca
compiuto in esecuzione de Sourani commandi
del Ser'(enissi)mo Regnante D. D. Francesco Loredan
Doge di Venetia etc.*

Sonetto...

*Noi Fran'(ces)co Loredan per la Dio Gratia Doge di Venetia etc
Solo Signore e Padrone della Chiesa di Veglia...*

*Le sole tre Abbazie di S. Lucia, S. Nicolò, e S. Michiele
si trovano...*

Data dal Nostro Ducal Palazzo li 12. Gennaro 1752...

S. Lorenzo.

*Una delle antiche Abbazie situata fuori delle Porte dette della
Marina di questa Città, ove anticamente esisterano i Borghi
Suburbani in presente annessa all' Abbazia di S. Lucia.*

*La Chiesa ch' è di lunghezza passa 15. c.a, è d'ordine composto,
à tre Navi con archi, e di pietre battute, composta con
una Capella al di dietro dov' esiste l'Altar del Santo con due
Collone di granito alte passa tre, e di piedi cinque di volta:
queste sono non logore dal tempo, ma tutte intatte, e sussistenti
che formano i primi Archi laterali inanti l'Altare.*

*La Palla è moderna in tella con cornici di tavola dipinta
evi l'Image del Santo, con due Angioli che sostentano l'insegne
del suo Martirio, la Mensa consecrata con pradella sollevata
à tre Scalini, e parapetto di corridoro.*

*Detta Chiesa per altro è senza soffitto, e pavimento, e senza
Vetri i pochi Balconi vi esistono.*

Dalla parte di Levante ha il suo Cimiterio, chiuso di muro

con due Porte, la Chiesa isolata in presente, e circondata da Beni ad' essa olmoxi, che saranno i primi annotati nel presente voluminoso Catastico.

Ha l'obbligo di 12. Messe basse, una per cadaun Mese, oltre la cantata il giorno del Santo, nel qual tempo cadendo la Fiera della Città si porta processionalmente questo Ven'(eran)do Capitolo presso cui si conserva una Reliquia del Santo, a visitare detta Chiesa Abbaziale per antica istituzione...

Archivio di Stato di Venezia, Cancelleria inferiore, Doge, Veglia, Pezzo: 228 – Veglia del n° 8 – n° 12 – Abbazia di S. Lucia in Besca, 4v – 4r

4. PRILOG

Nedatirani dokument krčkog biskupa Pellegrinija, vjerojatno iz 1790. godine

Indice delle Capelle, ed Altari, che nella Sacra Pastorale Visita di Monsg.e Pellegrini furon eredute da demolirsi, pre... il Sourano Ducale assenso... Capella S. Lorenzo subito fuori delle Porte di città annessa all' abbazia di S. Lucia di Besca, ritrovata con una porta in fronta, e con l'altare demolito, ora sospesa ed affatto super..., essendo vicina la capella di S.a Croce

Archivio di Stato di Venezia, Cancelleria inferiore, Doge, Veglia, Pezzo: 225

5. PRILOG

Suburbio... Chiesa di S. Lorenzo fuori della Città annessa all' abbazia di S.a Lucia jus Patronato di Sua Ser'(eni)tà... l'Altare caduto, e La Chiesa...

Biskupijski arhiv u Krku, *Pastirski pohodi II*, Knjiga vizitacije biskupa Ivana Antuna Šintića od 1795., bez paginacije

Marijan BRADANOVIĆ – Danijel CIKOVIĆ

The Church of St. Lawrence Outside the Town Walls of Krk

Summary

The article discusses the monastic church of St Lawrence and the Benedictine complex associated with it, which were once located next to the western entrance in the town walls of Krk, the Roman *Curicum*, in the area of its western necropolis, immediately above the town port. Based on the archival records and scarce, albeit significant, material remains in the field, plausible suggestions about the original appearance of the church are made. A pair of granite columns which were frequently re-used across the town of Krk are connected to a pair of capitals, and all further linked to the archival records mentioning two extremely “beautiful” columns which decorated the sanctuary area in the aisled church of St Lawrence.

Keywords: Krk, Benedictine monasteries, church of St. Lawrence, sculpture.